

Lääkkeiden haitalliset yhteisvaikutukset

Lääkärikirja Duodecim

26.11.2020

Farmakologian professori Hannu Raunio

- Miksi lääkkeiden yhteisvaikutukset ovat tärkeitä?
- Voiko minulle tulla haitallinen lääkkeiden yhteisvaikutus?
- Esimerkkejä yhteen sopimattomista lääkkeistä
- Ruoka ja lääkkeet
- Vaihtoehtovalmisteet ja lääkkeet
- Alkoholit ja lääkkeet
- Miten haitallisia yhteisvaikutuksia ehkäistään?
- Kirjallisuutta

Keskeistä

- Useiden lääkkeiden samanaikainen käyttö lisääntyy.
- Haitallisten yhteisvaikutusten kannalta on olemassa riskilääkkeitä ja riskipotilaita.
- Vakavia yhteisvaikutuksia voi syntyä esimerkiksi verenohennuslääkkeiden ja keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden kanssa.
- On olemassa järjestelmiä, jotka varoittavat haitallisista yhteisvaikutuksista lääkärin kirjoittaessa reseptiä ja toimitettaessa lääkettä apteekista.

Miksi lääkkeiden yhteisvaikutukset ovat tärkeitä?

Lääkkeiden käyttö lisääntyy. Yhä useammalla ihmisellä on käytössä kaksi tai useampia lääkkeitä yhtä aikaa. Lääkkeet voivat vaikuttaa joko edullisesti tai haitallisesti toistensa tehoon. Lisäksi ruoka, nautintoaineet ja ravintolisät voivat vaikuttaa lääkkeiden tehoon ja turvallisuuteen.

Useimmiten lääkkeet eivät häiritse toistensa vaikutuksia. Lääkkeiden yhteisvaikutuksia tunnetaan kuitenkin runsaasti, ja uusia haitallisia yhteisvaikutuksia ilmenee koko ajan. Onneksi yhteisvaikutusten takia aiheutuvia vakavia haittoja ilmenee vähän, kun niiden määrä suhteutetaan lääkkeiden runsaaseen käyttöön.

Voiko minulle tulla haitallinen lääkkeiden yhteisvaikutus?

Ihmisen riski saada haitallinen yhteisvaikutus riippuu kahdesta asiasta: hänen yksilöllisestä vasteestaan lääkeaineille ja hänen käyttämiensä lääkkeiden ominaisuuksista. Jos ihmisellä on kaksi tai useampia riskilääkkeitä ja lisäksi jokin elintoiminnan poikkeama, esimerkiksi munuaisten vajaatoiminta, hänellä on suurentunut riski saada haitallinen yhteisvaikutus. Kaikkiaan riski saada haitallinen yhteisvaikutus vaihtelee suuresti eri ihmisten välillä.

Esimerkkejä yhteen sopimattomista lääkkeistä

Keskenään yhteen sopimattomia lääkkeitä on runsaasti – tässä esitetään vain joitakin esimerkkejä paljon käytetyistä lääkkeistä.

Tulehduskipulääkkeet (taulukko **1**) eivät ole lainkaan vaarattomia, vaan ne voivat

yksinäänkin käytettyinä aiheuttaa vakavia haittoja, kuten mahahaavaa ja munuaisten vajaatoimintaa. Lisäksi verenvuotoriski kasvaa, kun tulehduskipulääkkeitä käytetään yhdessä "[verenohennuslääke](#)" varfariinin (Marevan) kanssa. Verenvuotoriski kasvaa myös, kun käytetään tulehduskipulääkkeitä yhdessä uudempien masennuslääkkeiden kanssa (ns. SSRI-lääkkeet). Merkittävä haitta on myös se, että tulehduskipulääkkeet heikentävät useiden verenpainelääkkeiden tehoa.

Taulukko 1. Tulehduskipulääkkeet. Suomessa käytetään erittäin paljon tulehduskipulääkkeitä.

Tulehduskipulääke	Esimerkki valmisteesta
Asetyylisalisyylihappo	Aspirin®, Disperin® ym.
Ibuprofeeni	Burana®, Ibumax®, Ibumetin®, Ibusal®, Ibuxin® ym.
Ketoprofeeni	Keto®, Ketorin®, Orudis® ym.
Naprokseeni	Miranax®, Naprometin®, Naproxen®, Pronaxen® ym.
Diklofenaakki	Diclomex®, Dicuno®, Voltaren® ym.
Koksibit	Arcoxia®, Celebra®, Celecoxib®, Etoricoxib® ym.

Nesteenpoistolääkkeet. Monet nesteenpoistolääkkeet ovat osapuolia haitallisissa yhteisvaikutuksissa. Esimerkiksi spironolaktoni (Spirix® ym.) ja kalium yhdessä käytettyinä voivat johtaa sydämen rytmihäiriöihin.

Keskushermostoon vaikuttavat lääkkeet. Monien keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden haittavaikutukset korostuvat, jos niitä käytetään useita yhtä aikaa. Seurauksena voi olla esimerkiksi iäkkään potilaan väsymys, sekavuus ja jopa harhausuus. Riskilääkkeitä ovat erityisesti lääkkeet, jotka estävät autonomisen hermoston toimintaa (antikolinergit) tai lisäävät serotoniinin vaikutuksia keskushermostossa.

Muita lääkkeitä. Jotkin lääkkeet aiheuttavat yhteisvaikutuksia häiritsemällä toisten lääkkeiden aineenvaihduntaa elimistössä. Tällaisia lääkkeitä ovat muun muassa bakteerilääke klaritromysiini (Zecclar® ym.), sienilääke itrakonatsoli (Sporanox) ja epilepsian hoitoon käytetty karbamatsepiini (Tegretol® ym.).

Ruoka ja lääkkeet

Ruokavaliolla on hyvin harvoin vaikutusta lääkkeiden tehoon. Tästä on kuitenkin joitakin poikkeuksia. Esimerkiksi varfariinin (Marevan) käytön aikana monet vihreät kasvikset ja hedelmät voivat heikentää lääkityksen tehoa, jos niiden käyttö lääkityksen aikana huomattavasti muuttuu. Greippimehu voi aiheuttaa useiden lääkkeiden vaikutuksen liiallisen tehostumisen (esimerkiksi useat sydämen rytmihäiriöiden lääkkeet ja statiiniryhmän kolesterolilääkkeet).

Maitotuotteet saattavat häiritä joidenkin lääkkeiden imeytymistä. Tällaisia lääkkeitä ovat muun muassa mikrobilääkkeisiin kuuluvat tetrasykliinit ja fluorokinolonit sekä osteoporoosin hoitoon käytetyt bisfosfonaatit.

Vaihtoehtovalmisteet ja lääkkeet

Yleensä ravintolisillä ei ole haitallisia yhteisvaikutuksia lääkkeiden kanssa. On kuitenkin syytä kertoa kaikki käyttämänsä valmisteet lääkärille, koska joskus yhteisvaikutusten riski voi kasvaa. Esimerkiksi mäkikuismaasta tehdyt valmisteet voivat aiheuttaa vakavia yhteisvaikutuksia. Ne vähentävät esimerkiksi joidenkin syöpälääkkeiden,

ehkäisy pillereiden, varfariinin (Marevan) ja HIV-lääkkeiden vaikutusta.

Alkoholi ja lääkkeet

Alkoholin kohtuukäytöllä ei yleensä ole vaikutusta lääkkeiden tehoon. On kuitenkin muistettava, että alkoholi vahvistaa kaikkien keskushermostoa lamaavien lääkkeiden vaikutusta. Pahimmillaan yhteisvaikutuksesta voi olla seurauksena kuolemaan johtava myrkytys. Antibioottikuurin aikana voi käyttää alkoholia kohtuullisesti. Poikkeuksena on metronidatsoli (mm. Flagyl®, Trikozol®), jonka käytön yhteydessä alkoholia ei tule käyttää lainkaan. Alkoholin suurkulutus ei sovi yhteen oikeastaan minkään lääkityksen kanssa.

Miten haitallisia yhteisvaikutuksia ehkäistään?

Paras yhteisvaikutusten ehkäisykeino on se, että lääkkeiden käyttäjällä on omalääkäri, joka tuntee potilaansa koko lääkityksen. On siis tärkeää kertoa lääkärille kaikki käytössä olevat lääkkeet ja vaihtoehtohoidot. Terveyskeskuksissa, muissa hoitopaikoissa ja apteekeissa on käytössä tietokoneohjelmia, joilla tarkkaillaan potilaan lääkitystä ja jotka varoittavat, jos siinä on yhteen sopimattomia lääkkeitä. Lääkkeiden pakkausselosteet kannattaa lukea, sillä niissä on muun tärkeän tiedon lisäksi maininnat tärkeimmistä yhteisvaikutuksista. Terveysportissa on laaja ja erittäin käytännöllinen tietokanta lääkkeiden haitallisista yhteisvaikutuksista terveydenhuollon ammattilaisen käyttöön.

Artikkelin tunnus: dlk00715 (029.019)

© 2023 Kustannus Oy Duodecim